

De meeste anglicismen die we in het Nederlands tegenkomen, verraden onmiddellijk hun afkomst: spelling en uitspraak doen ze duidelijk kennen als Engelse woorden. Andere zijn moeilijker herkenbaar, doordat ze schuilgaan achter een Nederlands uiterlijk. Het is zeker niet de eerste keer dat, in *Onze Taal* of elders, aandacht wordt geschonken aan deze verborgen anglicismen: het is vooral prof. Zaalberg geweest die er al verscheidene te boek heeft gesteld.

Harry Cohen te Brussel heeft in de afgelopen maanden uit dagbladen een nieuwe collectie verzameld. Het is een momentopname geworden die beslist geen aanspraak wil maken op volledigheid. De verzameling bevat naast oude bekenden ook verschillende nieuwe gevallen. Een deel ervan wordt hier onder de loep genomen door J. Posthumus, die zelf ook vondsten heeft aangedragen.

Anglicismen in Nederlandse vermommings

J. Posthumus - ex-medewerker Anglistisch Instituut, RU Groningen

Een eerste vraag is hoe we versholene anglicismen kunnen herkennen. Bij sommige is dat niet zo moeilijk. Ze verraden zich als vormen van krom of ronduit foutief Nederlands, die duidelijk op onnadenkende wijze uit het Engels zijn omgezet. We komen ze nogal eens tegen in de krant, vooral wanneer daar met Engelstalige bronnen wordt gewerkt. Andere gevallen van Engelse invloed zijn moeilijker herkenbaar, doordat ze beter in het Nederlands zijn ingepast. We vinden ze vooral onder de nieuwe uitdrukkingen en woordbetekenissen die in het Nederlands nog steeds aan populariteit winnen.

☛ NUTTIG OF HANDIG

De volgende vraag is dan: hoe verreichend is deze Engelse invloed op het Nederlands? Hebben we hier inderdaad te maken met een 'sluipende' aantasting van onze taal, des te verraderlijker omdat ze als het ware ongemerkt plaatsvindt? Om dit verschijnsel in beeld te krijgen, kunnen we het best wat preciezer nagaan wat er zich eigenlijk afspeelt. Allereerst is een aantal gevallen van krom Nederlands waarschijnlijk te beschouwen als ongelukjes bij de rechtstreekse omzetting van een Engelse basistekst. Ze horen dan in wesen thuis in de algemene categorie van onverzorgd Nederlands. Frappante voorbeelden zijn *moeilijkheden overkomen* (E. overcome = over-

winnen) en *een nerveus wrak* (E. a nervous wreck = ongeveer 'een (menselijk) wrak').

Anders wordt het wanneer deze verschijnselen zich gaan voordoen in een zuiver Nederlandse omgeving, zonder dat dus een Engelse voorbeeldtekst de taalgebruiker rechtstreeks beïnvloedt. Als een bepaald geval verschillende malen voorkomt, hebben we inderdaad te maken met een nieuwe ontwikkeling in het Nederlands onder invloed van het Engels. Acceptatie in het Nederlands is hierbij geenszins een kwestie van louter willekeur of toeval. De spraakmakende gemeente geeft zulke nieuwe anglicismen vooral plaats als ze nuttig of handig in het gebruik zijn, en in ruimere zin binnen het Nederlandse taalpatroon vallen. We kunnen hierbij denken aan een nieuw beeldend of kernachtig gezegde, of aan een uitbreiding van de betekenis of de syntactische mogelijkheden van een al bestaand Nederlands woord. Een voorbeeld van het eerste is *zijn nek uitsteken*, van het tweede het gebruik van *overleven* zonder lijdend voorwerp. Om recht te doen aan de gemaakte onderscheidingen heb ik de gevonden voorbeelden hieronder in drie rubrieken ondergebracht.

☛ ZEGSWIJZEN/UITDRUKKINGEN

Naast het al bekende *zijn nek uitsteken* en het *als warme broodjes over de toonbank gaan* (deze laatste uitdruk-

king wordt gezien als een vrije omzetting van 'to sell like hot cakes') werden onverwacht veel voorbeelden gevonden van het tot nog toe minder bekende *zijn zegeningen tellen* (E. count one's blessings). Deze kennelijk bewust uit het Engels overgenomen uitdrukking, die aangeeft dat er bij wat als negatief wordt ervaren toch ook een aantal positieve punten te noemen is, voorziet duidelijk in een behoefte. Zo probeerde minister-president Lubbers eind juni 1990 bepaalde verontuste aanhangers van de Partij van de Arbeid gerust te stellen met de volgende woorden: 'Het beleid heeft duidelijk ook PvdA-profiel. Ik zou zeggen: mensen tel je zegeningen.' Nog een nieuwe typische uitdrukking is *koude voeten krijgen* (E. get cold feet, dat wil zeggen, bij nader inzien niet de moed kunnen opbrengen iets te doen).

Andere min of meer schilderachtige gezegden lijken eerder gedachteloze vertalingen van een rechtstreekse Engelse bron. Daartoe behoren: *het Grand Hyatt (Hotel) zette hem op de kaart* (E. put him on the map = vestigde zijn reputatie), en *massale actie is de naam van het spel* (E. ... is the name of the game = het gaat om ...). Onnadenkend vertaald is misschien ook *we zullen ons huiswerk moeten maken* (E. do one's homework = zich grondig voorbereiden), een uitdrukking die men overigens >

gemakkelijk in de gewenste zin kan verstaan.

We moeten trouwens niet al te gauw klaarstaan met beschuldigingen van slordigheid of domheid. Sommige vertalingen kunnen van een knipoog vergezeld gaan. Is dit wellicht het geval bij 'Academische commissies kunnen debatteren tot de koeien naar huis komen' (E. till the cows come home = tot in het oneindige), of *het gras bij de burens is altijd groener* (E. the grass is always greener across the fence)?

Ook kortere idiomatische uitdrukkingen zijn in opmars. Naast het nog steeds uiterst populaire *te gaan* ('hij heeft nog 18 jaar te gaan') en *het maken* ('mijn broer is ontzettend rijk; hij heeft het gemaakt!') hebben we nu een explosie van 'te ... voor

lijkt al heel gewoon. Opvallend was het tweemaal voorkomen in zuiver Nederlandse context van het figuurlijk gebruikte *achterover leunen*. Het heeft dan de betekenis van E. 'lean back', of ook 'sit back' (= zijn gemak nemen, de zaak verder op zijn beloop laten), zoals in 'toch is er geen reden voor Kok om achterover te leunen'. Dit is in elk geval beter dan de domme vertaling 'achterover zitten', die voorkwam in 'Moegabe vindt niet dat zijn land rustig achterover kan zitten'.

Ook bij de korte idiomatische uitdrukkingen vinden we kennelijk bewuste vertaalgrapjes, zoals 'dat is belijst niet mijn kop thee (E. not my cup of tea = niet mijn favoriete onderwerp of favoriete bezigheid), en *hete stof* (E. hot stuff = iets dat zeer interessant of opwindend is). Het

ging hier om een film die beschreven werd als 'hete stof om zijn inhoud, maar geen artistiek hoogstandje'. Vertalingen met een knipoog zijn ongetwijfeld ook Renate Dorresteins *borende recensies* (E. boring = vervelend) en G.L. van Lenneps *het werkt wel soberend* (E. sobering = ontvullend).

Wel weer ondoordacht vertaald lijkt *in lijn met* (E. in line with = in overeenstemming met). *In termen van*, rechtstreeks afkomstig van het Engelse 'in terms of', zoals in 'iets beschrijven in termen van neuro-

nen' is een gemakzuchtige stoplap die niet meer weg te denken is uit het wetenschappelijk jargon. Een laatste onachtzame vertaling die ik hier wil noemen, is 'twee verschrijvingen *op een rij*' (E. in a row = achter elkaar). Meer idiomatisch klinkt *op rij*, een uitdrukking die tegenwoordig schering en inslag is in de sportjournalistiek ('twee overwinningen op rij').

VERRUIMING WOORDBETEKENIS

Onder dit hoofd vallen zowel ondoordachte vertalingen als aanpassingen die min of meer in het verlengde liggen van bestaand Nederlands taalgebruik. Tot de eerste categorie hoort het veel gelaakte gebruik van *administratie* (E. administration) in de betekenis 'regering', en *controlleren* (E. control) in de betekenis 'beheersen'. Minder storend, we kunnen gerust zeggen al geheel geaccepteerd, is het aan het Engels ontleende gebruik van *boeken* in de betekenis 'bespreken', als in 'een reis, een hotel boeken'. In onze recente verzameling vinden we weer eens de domme vertalingen *pathetisch* (E. pathetic) waar 'zielig' wordt bedoeld, *theater* (E. theatre) waar 'strijdveld' op zijn plaats is, *brutaliteit* (E. brutality) waar 'wreedheid' had moeten staan, en *leidende* (E. leading) politici en dito industriëlen die in goed Nederlands 'vooraanstaand' zouden moeten heten. Vreemd zijn ook eigenlijk *onderliggende* (E. underlying) problemen en het *opeisen* (E. to claim) van ontvoeringen of aanslagen. (Ze worden natuurlijk ook dikwijls 'geclaimd'.) Dat genezers ergens *helers* (E. healers) worden genoemd, heeft ongetwijfeld te maken met de Engelse vertaalcontext, maar dit zelfstandig naamwoord kan ook gemakkelijk worden afgeleid van het werkwoord *helen* (in de betekenis 'genezen').

Interessant is het ongewone gebruik van *winnaar* (E. he is a winner) en *overlever* (E. she is a survivor) met de betekenis 'iemand die altijd (over)wint', respectievelijk 'er altijd weer bovenop komt'. Dit gewoontaspect (= iemand die altijd ...) komt in het Nederlands veelvuldig voor: men denke aan 'leugenaar', 'bedrieger', enz. Toekenning van deze algemene betekenis ook aan 'winnaar', 'verliezer' en dergelijke (hoezeer ook onder Engelse invloed tot stand gekomen) valt dus wel degelijk binnen een Nederlands patroon.

Al behoorlijk ingeburgerd zijn inmiddels de *lekken* (E. leaks) in de pers, en het gebruik van het werkwoord *lekken* in de betekenis '(iets) doen uitlekken' (E. to leak), getuige onder andere de prachtige krantekop 'Lekkende ambtenaren steken hun nek uit'.

een en ander minder simpel. Paxman heeft zijn huiswerk goed gedaan, heel wat boeken gelezen en bovendien nog zo'n honderdvijftig gesprekken gevoerd met de juiste mensen, maar hij is er niet helemaal uit-

mond niet opendoen. In een huurauto rijdt hij kriskras rond met Caveman en Antony, rietsnijders en zelfverklaarde gidsen. Ze wuiven naar

srijdkrachten zouden kunnen bijstaan. Een van de argumenten waarmee Den Haag het verzoek op armlengte heeft gehouden, was dat er eerst een uitspraak van de VN moest zijn. Die is er nu en de nieuwsgierigheid gaat er-

men dan in Nederland. Ambtenaren die lekken, steken enorm hun nek uit...Men zal niet de aan-

„Nee, meneer Dahl, u heeft uw leven alleen geriskeerd omdat u de oorlog zo'n opwindende bezigheid vond. Een geweldige tijd heeft u gehad!”

Moir en Jessel hebben hun huiswerk gedaan en geven er blijk van goed te kunnen combineren. Dat m-

kant van de begeerte. Deze neiging om vrouwen af te schilderen als degenen die geïnfecteerd worden met het virus van een ongezone begeerte — als waren zij, de vrouwen, eigenlijk bedoeld als hoger en hygiënischer, en kregen zij iets ingeplant wat hen vreemd is en hen ziek maakt — is, ben ik bang, heel eigentijds. In de discuss-

„Een voetbalstadion in een woonwijk. Dat is toch te gek voor woorden”, zegt de woordvoerder van wijkbewoners, die vrezen dat de waarde van hun huizen zal dalen.

woorden', geënt op Engelse uitdrukkingen als 'too silly for words' = meer dan woorden kunnen beschrijven, dat wil zeggen 'in de hoogste mate'. De Nederlandse voorbeelden die in ons korte tijdsbestek werden gevonden, zijn 'te gek/dol/zot/erg/kinderachtig/onwaarschijnlijk/ridicueel/neurotisch voor woorden'. Ook het gebruik van *staan voor* (E. stand for = beduiden, betekenen) als in 'het getal 36 staat voor 36ste vlucht'

◆ ZINSBOUW EN WOORDVORMING

Zinsbouw en woordvorming behoren tot de diepgewortelde structuur-elementen van een taal die moeilijk vatbaar zijn voor duurzame buitenlandse beïnvloeding. Toch zijn daar ook marginale aanpassingen mogelijk. Een geval van nieuwe woordvolgorde onder Engelse invloed betreft het al langer bekende gebruik van *ooit* als nabepaling, zoals in 'een van de grootste kunstdiefstallen ooit'. Deze constructie is voor het Engelse *ever* heel gewoon, maar het Nederlands gebruikt toch normaliter een bijzin, zoals 'die ooit heeft plaats-gevonden'. Dat de Engelse constructie wordt nagevolgd, komt ongetwijfeld doordat deze veel korter is. Een tweede vrij sterk verbreid geval van Engelse woordvolgorde vinden we in een voorbeeld als de 'Polgar-zusjes'. De Hongaarse zusjes Polgar, die onlangs weer in Nederland kwamen schaken, werden in de krant regelmatig met de Engelse woordvolgorde aangeduid.

Wat de onnederlandse woordvorming betreft, zien we nogal eens gevallen, meestal in een Engelse vertaalcontext, als *zelfuitgeroepen* ('een zelfuitgeroepen [= self-proclaimed] wetgevend lichaam') en *zelfverklaard* ('de zelfverklaarde [= self-declared] nihilist'). Deze lijken op correct gevormde samenstellingen als 'zelfgekozen', maar deze Nederlandse woordvormingsregel wordt gewoonlijk niet toegepast op wederkerende werkwoorden zoals 'zich uitroepen', 'zich verklaren (tot)'.

Ik hoop duidelijk gemaakt te hebben dat er onder de anglicismen in Nederlandse vermomming allerlei variëteiten bestaan. We vinden slordige vertaalfouten, taalgrapjes, bewuste overname van handige gezegden en uitdrukkingen, verruiming van gebruiksmogelijkheden van bestaande Nederlandse woorden, en ook, zij het marginaal, enige aanvreting van heersende Nederlandse taalregels. Niemand zal willen ontkennen dat de taal door de tijd heen steeds verandert. Bij dat proces hoort ook het overnemen van vreemdtaalgewoonten en zegswijzen, en verrijking met beeldende uitdrukkingen of bepaalde betekenisuitbreidingen. Laten we echter het goede daarin behouden, en het louter onachtzame vermijden. <

Een eigentijdse managersconversatie

Drs. Norman Schreiner - 'outplacement-adviseur', Wassenaar

- A:** Zeg, nu ik je toch zie, heb je het nieuwe *business plan* al gezien?
- B:** Nee, ik dacht dat het nog *geprocessed* werd. De *marketing options* waren toch nog niet *gemonitored*?
- A:** Jawel hoor, de *product managers* hebben 't stuk al *gemonitored*. Was jij dan niet *involved*?
- B:** Nee, ze hadden me wel op *stand by*, maar ik was even in Bangkok voor die *turn around job*, weet je wel? En door die *tripont* brak mij de *feed back*.
- A:** Ah, *I see!* Dus je weet niet dat we nu in de *final stage* zitten?
- B:** O, dat verbaast me! Zeg, wat zijn de *legal opinions* bij het plan? En wat was de *assessment* van de *controllers*?
- A:** Ja zeg, kom nou. *Make it a little!* Die *boys* *delayen* de *business* alleen maar! Dat kost je je *opportunities!*
- B:** *Not your cup of tea* dus... Maar ik vind het toch wel *safe* als die *boys* het even *auditen*. Dan voel ik me wat meer *gecovered*.
- A:** Ja, *hold it!!* Die *yuppies* zijn net *geheadhunt* van de *campus*. Denken dat ze *sophisticated* bezig zijn... Geen *know how*, alleen maar *brains*... en *floppies* vreten... Onze *MD* had *Human Resources* nooit opdracht moeten geven deze *boyste* *recruten*...
- B:** *Sorry*, maar dat is jouw *point of view*. Ik vind het een *asset* voor de *company* dat ze er zijn. Herinner je je vijf jaar geleden nog die *failure* met die *spares* in de *Far East*? Dat was toch een complete *disaster*?
- A:** Jawel, maar dat is nu *out of the question*...
- B:** O ja? Dat deden we toen als een soort *test case*. *Completely in the blue*... Als we toen die *controllers* al hadden gehad, en behoorlijk hadden *involved*, dan was het 'hands off' geweest. Reken maar van *yes!*
- A:** Maar, *anyway*, we hebben daar nu toch een leuke *joint venture*? Zonder die *failure* hadden we anders nu niet die mooie *breaa and butter line* in de *Far East* gehad...
- B:** Ja, *if, if, if!* Maar denk eens aan die rottige *course of action* van toen. De hele *bottom line* van onze *Pen L* was dat jaar opgefokt! De *Board* was *pissed off*...
- A:** Ach, daar moet je niet meer over *worriën*... Hoor je de *Board* er nu nog over zeuren? Nee toch? Die hebben 't al lang *gedigest*...
- B:** Nou, we waren anders bijna *broke!*
- A:** D'r is toen toch een flinke *shuffle* geweest, herinner je je dat niet meer? De *Board* heeft toen onze *MD* *gedropped*...
- B:** Ja, dat was niet bepaald *cheap-cheap*... Kostte de *company* een *sky high golden handshake!* Gelukkig hebben we nu een *MD* met een goede *helicopter view*.
- A:** Kunst! Die laat zich *surrounden* door een complete *company staff*. Jij zeurt nu wel over die *golden handshake* van toen, maar *be wise*, al die *staff* is wel een *exposure*...
- B:** So what?
- A:** Nou, ik zag laatst nog de *payroll* op *spread sheet*. Al die *staff-yups* te zamen: een jaarlijkse *cash drain* van 1 punt 2!
- B:** 't Is onze *brain trust*, *my friend!* Hadden we vroeger niet. Ze beschermen ons voor *misjudgement*. Zodat die *failures* zoals vroeger niet meer voor kunnen komen...
- A:** *Come on!* 't Is alleen meer *work duplication* van datgene dat wij doen. Zo creëer je in de *business units* natuurlijk geen echte *hands-on managers!* Dat worden dan *kleuterklasjes*, met de *yups* als *nurse!*
- B:** Nonsens! Die *BU-managers* zijn allemaal *A-one*. Die voelen zich echt niet zo gauw *pushed around* door een *yup*...
- A:** O ja? *No sir*, denk maar eens aan onze nieuwe *diversification manager*. Was in 't begin een echte *workaholic*. Wordt nu behoorlijk *geshort* door die *campus boys*. Voelt zich nu *sick and tired*... De helft van de tijd *not on seat*... Over *efficiency* gesproken...
- B:** Was ook wel nodig! Die zat me daar op een *high horse!* Hij dacht dat hij een *blank cheque* had, die oelemetoetel! 't Is maar goed dat die vent nu *gehandcuffed* is. Bij hem was écht de *sky de limit*...
- A:** Maar dat is wel *pity-pity*... Hij levert nu geen enkele *contribution*. Logisch: *dismotivation*. Ik zag hem laatst nog bij de *management meeting*. Voelt zich nu knap *outcast!*
- B:** *That's his problem!* Had hij zich voor deze *job* maar niet moeten laten *headhunen*... Waarom gaat-ie niet terug naar z'n ouwe *job*? Daar was-ie een voortreffelijke *trouble shooter!*
- A:** Kom nou? *Be reasonable!* Hij heeft toch geen *return ticket*? Zijn vroegere *MD* ziet hem al terugkomen... Hatsekidee, *closed door, sir!*
- B:** *Fair enough*, maar als hij een beetje *give-in* had gedaan, had hij *gesurvived* en nog *gescored* ook. Nogmaals, *his problem!*
- A:** Je doet alsof die vent een *pain in the neck* is! Nee, de *company* is hier fout! En maar praten over *management development* en zo... *Talks, talks only*... Maar als je *to the point* komt...
- B:** Waarom laat hij zich niet *outplacen*? Voor een ander soort *company* zou hij echt een *big shot* zijn...
- A:** Hoe krijg je dat *in line* met de *policy* van onze *human resources manager* over de gevaren van *brain drain*?
- B:** Hoezo?
- A:** Nou, lees het nieuwe *business plan*, daarin kom je ook een *paper* tegen over *brain drain*...
- B:** Maar - *by the way* - zijn we niet een beetje afgegleden van het oorspronkelijke *issue*? Want we hadden 't toch over het nieuwe *business plan*?
- A:** Verrèk, *you're right!* Als ik jou was, zou ik zorgen dat ik hiervan snel even een *personal copy* liet *xeroxen*. Ik vind het plan een echte *eye opener*... Maar, *see for yourself*...
- B:** OK, *seeing is believing*... Zeg, ik moet nu *hurry-hurry* naar de *MT-meeting*... *We keep in touch*, hè? *See you!*
- A:** *See you!*

Sales manager of verkoopleider

Gaat het anglicisme teloor?

Virgie Withagen en Tom Boves - Vakgroep Algemene Taalwetenschap en Dialectologie, KU Nijmegen

Het Nederlands kent nogal wat anglicismen die in meerdere of mindere mate ingeburgerd zijn. Vooral sinds 1863, het oprichtingsjaar van de HBS, gaat het hard, en het einde van de toevloed is nog niet in zicht. In de jaren zeventig en tachtig is het aantal zelfs explosief gestegen.

Het gebruik van anglicismen kan iedereen constateren, maar een probleem apart is: wat vinden we van al die woorden? Staan jongeren er anders tegenover dan ouderen? Hebben academici hiertegenover een andere houding dan minder hoog opgeleiden? Op deze vragen kunnen we nog geen algemeen geldig antwoord geven. Wel kunnen we een tipje van de sluier oplichten aan de hand van een kleinschalig onderzoek.

LEEFTIJD EN OPLEIDING

'Nederlanders gebruiken meer Engelse woorden dan nodig en wenselijk is.' 'Met Engelse woorden kan ik pas goed duidelijk maken wat ik bedoel.' 'Het gebruik van Engelse woorden klinkt aanstellerig.' Deze en nog 27 andere stellingen over anglicismen in de Nederlandse taal hebben we voorgelegd aan 61 Nederlanders. Zij moesten aangeven of zij het met die stellingen eens zijn. De 61 deelnemers (mannen en vrouwen) werden op leeftijd ingedeeld in jongeren (van 20 tot 30 jaar) en ouderen (50-plus). Van beide groepen had de ene helft een lage opleiding (LBO of Mavo) en de andere helft een hoge (HBO of universiteit).

Het eerste resultaat van onze enquête zal niemand verbazen. Ouderen spreken hun voorkeur uit voor zuiver taalgebruik. Vooral ouderen met een lage opleiding vinden dat ze ook zónder anglicismen uitstekend kunnen uitdrukken wat ze denken en voelen. Jongeren daarentegen lijken wat minder te hechten aan een zuivere Nederlandse taal. Tegen onze verwachting in bleek echter dat juist de jongeren met een lage opleiding menen dat ze regelmatig een Engels woord nodig hebben om hun gedachten en gevoelens uit te drukken.

HET LOON VAN DE SALES MANAGER

Zou een sales manager meer verdienen dan een verkoopleider? Welke indruk maakt iemand op u die veel Engelse woorden gebruikt? Slim, slijmerig, aardig of arrogant?

Een manier om op deze vragen een antwoord te krijgen, is de volgende. Laat iemand met een prettige stem twee stukjes tekst inspreken op een band of cassette. Zorg ervoor dat het ene fragment doorspekt is met anglicismen, en het andere louter Nederlandse woorden bevat. De twee fragmenten moeten voor de rest identiek zijn. Laat de deelne-

●
'het prestige
van de
Engelse woorden
is aan het
slijten'
●

mers luisteren naar deze bandopnames, en laat hen opschrijven wat ze over de twee sprekers denken.

Uit de resultaten van deze test bleek dat hoog opgeleide jongeren

niet erg onder de indruk zijn van het gebruik van anglicismen. Zij vinden het, in tegenstelling tot hun leeftijdgenoten met een lage opleiding, eerder overdreven. Ouderen vinden iemand die veel anglicismen gebruikt juist wel vriendelijk en betrouwbaar overkomen.

GAAT HET ANGLICISME TELOOR?

Onze resultaten duiden erop dat het prestige van de Engelse woorden aan het slijten is. Alleen jongeren met een lage opleiding zijn er nog van onder de indruk. Deze algemene conclusie geeft te denken, vooral voor onze reclamemakers. Bij hun prestigieuze doelgroepen verkoopt voor z'n hele lijf nu weer beter dan voor z'n hele body.

Is de tijd rijp voor een nieuwe taalmodie, nu iederéén zijn gedachten in het Engels verpakt? Als we ons wagen aan een voorspelling, dan beantwoorden we deze vraag met een voorzichtig 'ja'. We geven het Duits een goede kans, indien tenminste de Duitse economische opmars doorgaat. Of het Russisch, mocht de perestrojka echt gaan vloten.

Een andere vraag is wat er met onze anglicismen van nu in de toekomst gaat gebeuren. Voor een antwoord kunnen we kijken naar wat er gebeurd is met leenwoorden uit andere talen, zoals het Frans, Duits en Latijn. Die woorden hebben zich wat klank, klemtoon en betekenis betreft geleidelijk naar ons eigen, Nederlandse taalsysteem gevoegd. Het zijn gewone Nederlandse woorden geworden. Zou het met anglicismen anders gaan? <

W.V. Withagen,
Sales manager of verkoopleider?
Doctoraalscriptie Algemene Taalwetenschap & Dialectologie,
KU Nijmegen 1990.

Het Engels rukt op

Een paar jaar geleden heb ik op zo'n donderdagochtend al eens licht-ironisch en ook wel licht-kribbig gepraat over het toenemend gebruik van

Engelse woorden in het Nederlands taalgebruik - Engelse woorden waar uitstekende Nederlandse woorden voor bestaan, maar die lijken steeds meer vergeten - vooral in het zakenverkeer. Ik heb uiteraard niet de illusie gehad dat ik met zo'n praatje deze malloterie van het Engels zou kunnen verminderen, laat staan stoppen, maar ik moet nu met teleurstelling constateren dat het de laatste jaren alleen nog maar erger is geworden.

Ook erger is de betekenis van steeds idioter, steeds vaker gewoon verkeerd Engels voor iets waar een keurig Nederlands woord voor bestaat. Zo hoorde ik kortgeleden nog een opperbaas van een groot Nederlands bedrijf op de televisie zeggen dat zijn bedrijf een bepaald probleem nu niet alleen meer in zijn Europese samenhang wilde bekijken, maar nu ook *globaal*. Globaal. Ik weet dat de man wilde zeggen dat hij de zaak nu in wereldomvattende samenhang wilde bekijken, maar hij zei: *globaal*. Dat komt van het Engelse *global* en dat betekent inderdaad wereldomvattend, maar in het Nederlands betekent globaal 'ruw geschat' of 'geraamd'. Zoiets, maar in elk geval niet 'wereldomvattend'. Een van de opperpieten van een grote Nederlandse bank zei tenminste van de zomer nog keer op keer dat hij een *global player* wilde zijn - en hij bedoelde dat hij wilde meespelen op de wereldmarkt, maar hij zei het tenminste helemaal in het Engels, en dat is dan wel wat raar, maar niet verkeerd.

Begrijpt u me goed: ik heb niets tegen het Engels (het is zelfs mijn moedertaal) maar we leven hier in

Nederland en we hebben een alleraardigste, geheel afdoende taal waarin we (met misschien een enkele uitzondering) alles kunnen zeggen wat we te zeggen zouden kunnen hebben. Maar het kwaad van het Engels-in-het-Nederlands en van vooral ook het Amerikaans-in-het-Nederlands woekert ongeremd voort. Het is nu al zover dat een serieuze bedrijfsadviseur in Den Haag reden heeft gezien om een soort woordenboek samen te stellen dat sollicitanten en anderen kunnen gebruiken om personeelsadvertenties te begrijpen. Dat is op zichzelf een heel nuttig boekje. Het is alleen treurig dat het nodig is, en ik geloof inderdaad dat het zo langzamerhand nodig is.

Er staan een kleine 250 trefwoorden in dit woordenboek, dat 'Zogenaamd Zogenoemd' heet en dat is geschreven door meneer Schreiner. Een kleine 250 trefwoorden; naar een ruwe schatting is zowat 90% van die woorden Engels. Er staan alleen al 162 Engelse woorden in voor de diverse types van chefs en directeuren en adjunct-chefs en onderdirecteuren en verkopers en wat hogere secretaresses die allemaal worden aangeduid met verschillende bijvoeglijke naamwoorden voor het heel erg misbruikte woord *manager*. Het begrip 'manager' is indertijd in Nederland begonnen als een soort semi-deftig equivalent voor directeuren en iets lagere dan hoge directeuren. Vervolgens werd het derde niveau van een bedrijf óók manager en daarop bleef de zaak verder in de organisatie dóórdalen.

Er zijn nu bedrijven waar je, geloof ik, wel een buitengewoon onbeduidende taak moet hebben als je niet een of ander soort van *manager* wordt genoemd. Wat een 'huismees-ter' placht te zijn, is een *room division manager* geworden. Het hoofd van de kleinste afdeling is nu

een *section manager*, de reisleader is een *accommodation manager* en een hoofdloketist een *booking manager*. En van dat soort titulatuur staan er 162 in dit merkwaardige woordenboekje. Ik aarzel om al die termen 'scherts-titels' te noemen, want ik besef heel goed dat dit soort titels voor degenen die ze hebben, waarschijnlijk een mate van belang heeft dat ze er status aan ontlenuen. En dat hun vrouw het misschien wel mooi vindt om te kunnen zeggen dat haar man niet magazijnchef is, maar *parts manager*.

Maar ik blijf het raar vinden en opgeblazen. Ik denk dat de hele inflatie van titels hier tientallen jaren geleden is begonnen toen de confectie-industrie geen naaisters meer kon krijgen en om *modinettes* begon te vragen, maar dat is natuurlijk geen Engels en dus niet zo mooi. De gemeente New York was trouwens in de inflatie voorgegaan toen die geen vuilnismannen meer kon recruter en advertenties plaatste voor *sanitation inspectors* zeg maar 'reinheidsverzorgingsinspecteurs'.

En nu, in 1990, moet u oppassen als u in een advertentie wordt gevraagd te solliciteren naar de functie van *sales manager*, want het is zeer wel mogelijk dat daarmee een eenvoudige medewerker van de afdeling Verkoop wordt bedoeld. En misschien kent u het begrip *mismanagemment* (dat is gewoon iets dat slecht is geleid), maar nu heb je ook de keurige titel *MIS-manager*, en dat MIS staat voor Management Informatie Service en dat is iemand die over de computersystemen met informatie voor de directeur gaat. De *soft selling manager* is volgens Schreiner iemand die zoete broodjes bakt en ze ook nog weet te verkopen. En dat is een aardig, ofschoon licht-misleidend begrip in een boekje dat nuttig is en het eigenlijk niet zou moeten zijn. Nog één ding: dit was geen radiopraatje, dit was een *spoken column* in een van de *media*. <

'Zogenaamd Zogenoemd',
door N.A.F.M. Schreiner.
Uitgeverij De Fontein, Baarn,
ISBN 90.261.0406.5, prijs f 10,-.

De stelling dat het Nederlands invloed van het Engels ondergaat op het gebied van woorden die te maken hebben met computers en computerprogramma's is het intrappen van een volledig open deur. Deze invloed kan echter geanalyseerd en zelfs genormeerd worden (zoals het Nederlands Normalisatie-Instituut tracht te doen). Woorden als *directory* zijn in zoverre onproblematisch dat deze niet in het Nederlands voorkomen en dus ook niet voor verwarring kunnen zorgen. Anders wordt het wanneer een Nederlands woord een tot dan toe niet bestaande betekenis in het Nederlands krijgt. Kan men bij Engelse woorden die door het Nederlands overgenomen worden, spreken van ontleening, in het tweede geval moet men spreken van een 'anglicisme', omdat de Engelse betekenis wordt toegevoegd aan het Nederlands. Ik geef hier zeven voorbeelden.

Arthur Kooyman - Edinburgh

Anglicismen in computerhandleidingen

HELP

Veel computerprogramma's hebben hulpschermen waar de gebruiker informatie kan vinden. Het bevreemdende is dat de meeste programma's (ik noem Wordperfect, het Nederlandse Apple-toetsenbord en de handleidingen daarbij, maar ook Microsoft Word, versie 3.0) de Engelse term laten staan. Dit is enigszins vreemd, want het Nederlandse woord *help* is geen zelfstandig naamwoord zoals het Engelse *help*, maar een uitroep, afgeleid van het werkwoord *helpen*. De Nederlandse vertaling zou *hulp* moeten luiden. Het wordt nog vreemder als in een zin beide woorden (*hulp* en *help*) door elkaar worden gebruikt: zo las ik in een handleiding als kop van een alinea 'Hulp vragen over de opdracht Help'. In het Nederlands moet men *help* interpreteren als een uitroep van radeloosheid van de gebruiker.

SCHALEN

Vooraf in desktop publishing-programma's komt een werkwoord *schalen* voor (zie bijvoorbeeld het handboek van de Teleac-cursus uit 1989 over desktop publishing). Men dient een illustratie te 'schalen'. Let wel: het gaat hier om een werkwoord, niet om het meervoud van het zelfstandig naamwoord *schaal*. Het betreft hier een volledige overname van het Engelse *to scale*, wat beter vertaald zou kunnen worden met 'op schaal brengen', 'vergroten of verkleinen'.

FORMAAT

Het woord *formaat* is een synoniem van het woord *grootte*. De grootte van de pagina is hetzelfde als het formaat daarvan. Wanneer men over bepaalde bestandsstructuren praat, heeft men het echter eveneens over een 'formaat'. Dit is een vertaling van het Engelse 'format', dat 'vorm van de indeling' of 'bestandsstructuur' betekent. In andere programma's kan het woord 'format' ook gebruikt worden in de zin van 'vormgeving' (van tekst bijvoorbeeld: dit lettertype, deze grootte en cursief gezet). Beide keren vindt er interferentie plaats van een Engels en een Nederlands woord.

STATUS

Het Engelse woord *status* duidt in het algemeen een situatie aan, een stand van zaken. Het Nederlandse woord *status* betekent iets heel anders. Iets heeft een hoge status, maar 'stand van zaken' is niet gebruikelijk als betekenis van *status*. Niettemin wordt *status line* vertaald met *statusregel*, waarin de huidige toestand van een bestand wordt aangeduid.

SELECTIE/SELECTEREN

De Engelse woorden *selection* en *to select* - die gebruikt worden in de zin van 'select this option here' - worden stevast vertaald in 'selectie' en 'selecteren'. Deze woorden betekenen in het Nederlands wel 'kiezen', maar een bepaalde vorm van kiezen. *Selecteren* heeft te maken met onder-

scheid, zoals iemand sollicitanten selecteert of de juiste bananen op een groenteveiling. De vertaling 'selecteren' is meestal een niet geheel juist Nederlands woord.

REVISEREN

Men kan als computergebruiker van gedachten veranderen en een bepaalde indeling wijzigen. Dit heet in het Engels 'to revise your document'. In het Nederlands wordt dit vaak vertaald met 'uw document reviseren'. Het Nederlands kent wel *reviseren*, maar dan alleen in plechtstatige taal of in 'een automotor reviseren'. Een betere vertaling zou doodgewoon 'wijzigen' zijn.

REFERENTIEMATERIAAL

De handleiding en alles wat bij een computer hoort, wordt vaak 'referentiemateriaal' genoemd. De betekenis van *referentie* in deze nieuwe samenstelling is ons in het Nederlands vreemd. *Referentiemateriaal* is een volledige overname van het Engelse 'reference material'. Het Nederlands kent daarvoor 'documentatiemateriaal'.

Toch ben ik benieuwd welke van deze zeven woorden in het jaar 2010 in de genoemde betekenissen volledig ingeburgerd zullen zijn in het Nederlands. <